

УДК 330.322.2:330.341.1

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПІДХОДИ ДО ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЇ

Ксенія Михайлівна ХАУСТОВА

к.е.н., доцент кафедри менеджменту та управління економічними процесами, Мукачівський державний університет
E-mail: khaustovaksy@mail.ru

Анотація. У статті проведено огляд наукових підходів до визначення та класифікації інвестиційної й інноваційної стратегій, уточнено дефініцію поняття «інвестиційно-інноваційна стратегія», запропоновано авторський підхід до її класифікації.

Аннотация. В статье проводится обзор научных подходов к определению и классификации инвестиционной и инновационной стратегий, уточнено дефиницию понятия «инвестиционно-инновационная стратегия», предложен авторский подход к ее классификации.

Ключові слова: інвестиційно-інноваційна стратегія, інвестиційна стратегія, інноваційна стратегія, корпоративна стратегія, стратегічні цілі.

Ключевые слова: инвестиционно-инновационная стратегия, инвестиционная стратегия, инновационная стратегия, корпоративная стратегия, стратегические цели.

Постановка проблеми. В умовах поступової інтеграції України в Європейські ринкові структури надзвичайно гостро постають питання інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку вітчизняних підприємств, які потребують підвищення конкурентоспроможності, якості та інноваційного рівня продукції. Одним із шляхів вирішення даної проблеми є розробка ефективної інвестиційно-інноваційної стратегії, що враховує специфіку функціонування й розвитку підприємства та його претендування на роль у зовнішньому середовищі. У зв'язку з цим, зростає практична потреба вітчизняних підприємств у розробці ефективних стратегій, проектів і програм інвестиційно-інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням сутності, аналізу та визначення характерних рис інноваційних стратегій присвячено праці відомих зарубіжних та вітчизняних економістів Фатхудинова Р.А.[9], Б. Санто [7], Ковтуна О. В.[3], Федулової Л. І.[10] та ін. Проблеми формування та класифікації інвестиційних стратегій підприємства розглядаються у працях Бланка І. О. [1], Дребот Н. [2], Михайлева О. В.[5], Мойсеєнко І. П.[6], Тридіда О. М.[8], Черепа А. В. [12]. Критичний аналіз досліджених підходів свідчить про те, що невирішеними і дискусійними на теперішній час залишаються проблеми поєднання

інвестиційної та інноваційної стратегії у єдину підсистему стратегічної політики підприємства та визначення її найбільш суттєвих класифікаційних ознак.

Мета статті - уточнення дефініції «інвестиційно-інноваційна стратегія» та узагальненні основних теоретичних підходів до її класифікації.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Інвестування в цілому розглядається як процес, тобто складний комплекс робіт, який включає такі основні фази: визначення об'єкта інвестування, залучення фінансових коштів, здійснення контролю за їх використанням. З цим процесом пов'язані три основні чинники [1, с. 220]: час, ризик і величина очікуваного прибутку. У деяких випадках найважливішим чинником виступає час, до прикладу, для державних облігацій. У інших ситуаціях головним є ризик, передусім для опціонів на купівлю звичайних акцій. У ряді випадків істотними є всі три чинники, зокрема для вкладення капіталу у венчурні підприємства. Результати дослідження праць [2; 6; 8; 12] свідчать, що більшість фахівців з інвестиційного менеджменту визначають інноваційну діяльність як одну з стратегічних інвестиційних альтернатив, тобто способом досягнення цілей інвестиційної діяльності шляхом вкладення ін-

вестиційних ресурсів у інноваційну сферу.

З іншого боку, науковці [3; 9; 10] вважають пріоритетним саме розробку інноваційної стратегії у якій інвестиційна стратегія визначає вибір оптимальних способів і джерел фінансового забезпечення розроблених інноваційних проектів.

Різноманіття підходів до тлумачення інвестиційної та інноваційної стратегії а також характеру їх взаємозв'язків лише підкреслює багатогранність дефініції інвестиційно-інноваційна стратегія. Досліджено, що інвестиційно-інноваційна стратегія є специфічним інструментом реалізації корпоративної стратегії зростання або стабілізації шляхом інвестування в економічний розвиток підприємства, просте і розширене відтворення основних засобів, проведення НДДКР, розроблення та впровадження інновацій, що у довгостроковій перспективі забезпечить підприємству економію ресурсів та формування конкурентних переваг.

Таким чином, інвестиційно-інноваційна стратегія є комплексним поняттям, що складається з

двох складових – інвестиційної та інноваційної та формується на перетині цілей інвестиційної й інноваційної стратегії, які є похідними до загально корпоративної стратегії організації (рис. 1).

Зважаючи на стратегічну спрямованість інвестиційно-інноваційної діяльності та її ролі у процесі досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства, нами пропонується наступне тлумачення: «Інвестиційно-інноваційна стратегія – це інтегрована система взаємопов'язаних напрямів способів та інструментів досягнення стратегічних цілей шляхом збалансування науково-технічної, ринкової та інвестиційної політики в напрямку розвитку потенціалу на більш новому, якісному рівні у відповідності до вимог зовнішнього середовища».

При цьому, інвестиційна стратегія може розроблятися не залежно від інноваційної стратегії, однак реалізація інноваційної стратегії неможлива без задіяння інвестиційних ресурсів.

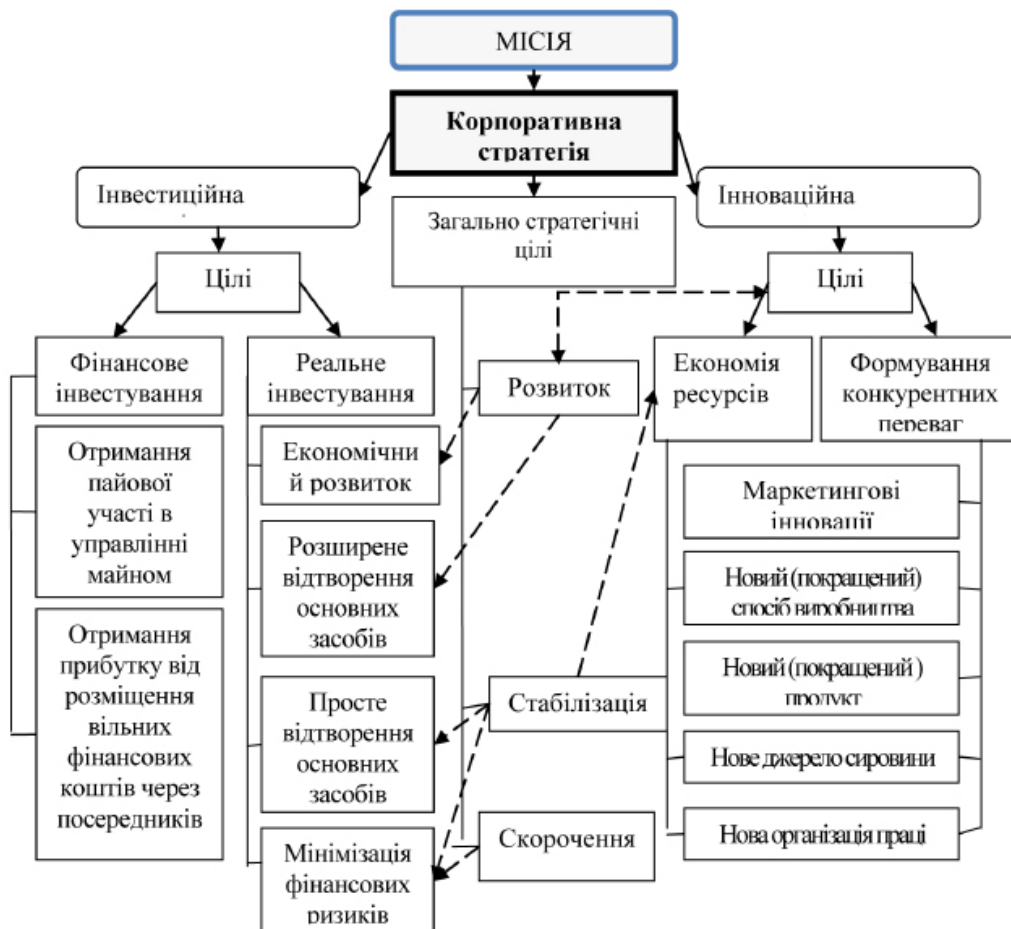

Рис.1. Взаємозв'язок інвестиційних, інноваційних та корпоративних цілей

Джерело: складено автором

Важливою складовою інвестиційно-інноваційної стратегії є не тільки цілі, а також і засоби їх досягнення, тобто наявність відповідного потенціалу. До інвестиційних ресурсів належать власні та залучені кошти. В той-же час засобами, які необхідні для реалізації інноваційної стратегії є наявність відповідного виробничого потенціалу, трудових ресурсів, інформації та ринкового потенціалу.

Дослідження наукових підходів до класифікації інвестиційно-інноваційної стратегії показали, що дане питання є недостатньо вивченим. Більшість науковців розглядають класифікаційні ознаки інвестиційної та інноваційної стратегії окремо. Зокрема, найчастіше інвестиційні стратегії поділяють на активну та пасивну. Активна стратегія, забезпечує зростання прибутковості до середньогалузевого рівня вкладень та передбачає відбір і реалізацію різних інноваційних проектів та формування портфелю інвестицій. Пасивна інвестиційна стратегія характеризується зосередженням фінансових зусиль підприємства на підтримці незмінного рівня розвитку. Деякі дослідники [6, с. 423; 12, с. 361] класифікують інвестиційну стратегію за напрямками вкладень інвестиційних ресурсів та типами формування інвестиційного портфелю. Відповідно, виділяють портфельні стратегії реальних інвестицій, цінних паперів та інтелектуальних цінностей.

У свою чергу Михайлев О.В. [5, с. 94] пропонує класифікувати інвестиційні стратегії за співвідношенням їх прогресивності та ризику: консервативна (підтримка потужностей), екстенсивна (розширення потужностей), інтенсивна (інтенсифікація та модернізація виробництва) та прогресивна (випуск нової продукції).

Отже, основними класифікаційними ознаками інвестиційних стратегій виступають терміни реалізації, відношення до ризику та об'єкти інвестування.

У науковій літературі є різні класифікаційні підходи до формування інноваційних стратегій за певними характерними ознаками. Зокрема, Б. Санто [8, с. 5-15] пропонує поділяти стратегії за такими ознаками: за рівнями – інституційні (на рівні підприємств) та центральні (на рівні держави, галузі, ринку); за характером – стратегії плановиків та реалізаторів, а також предметним змістом на підприємстві – стратегії в галузі досліджень і розробок, стратегії продуктової структури та ринкової орієнтації.

Відомий економіст Х. А. Фатхутдінов поділяє інноваційні стратегії на віолентну (або силову),

комутантну (стратегію пристосування), патієнтну (нішову) та експлерентну (піонерську) і пропонує для кожної з них ті види інновацій, які за змістом та спрямуванням найбільш відповідають переліченим вище стратегіям [9, с. 564].

Б. Є. Фішман виділяє чотири типи інноваційних стратегій, а саме: «самостійне виробництво інновацій», «швидкий другий», «відставання з мінімальними витратами», «заповнення пробілів» [4, с. 95].

Вітчизняний науковець Ковтун О.І. пропонує класифікувати інноваційні стратегії диверсифікованих підприємств в залежності від їх спрямування на господарські одиниці бізнесу. Виділено наступні рівні: 1) корпоративні стратегії (для підприємства в цілому); 2) інноваційні стратегії бізнес-одиниць (як складові конкурентних стратегій); 3) інноваційні стратегії окремих бізнес-процесів щодо забезпечення певних видів бізнесу підприємства; 4) конкретні господарські операції інноваційного змісту на рівні окремих підрозділів, які становитимуть зміст операційних субстратегій [3, с. 48].

Авторами пропонуються різні підходи щодо класифікації типів інноваційних стратегій, що охоплюють рівні прийняття стратегічних рішень, особливості та активність проведення НДДКР, спрямування на різноманітні види ефектів та досягнення визначених ринкових позицій. Узагальнюючи наведені підходи, підтримуємо думку Федулової І.В. [10, с. 128], що «головними чинниками, які визначають побудову системи класифікації інноваційних стратегій повинні бути такі, що задають цілі інноваційної діяльності і вибір засобів їх досягнення, напрями інноваційного розвитку, тип конкурентної стратегічної технологічної поведінки, тип конкурентної ринкової поведінки, джерела отримання ресурсів, тип використовуваного інноваційного процесу».

Оскільки стратегія розробляється на різних рівнях та із врахування різноманітних складових її забезпечення, пропонується авторська класифікація інвестиційно-інноваційної стратегії промислових підприємств:

1. Залежно від рівня формування та реалізації: національна стратегія; стратегія регіону; галузева стратегія; стратегія підприємства; стратегія стратегічного господарського центру.

2. Залежно від місця та ролі в «стратегічному наборі» підприємства: корпоративна; функціональна; фінансова.

3. Залежно від очікуваного інноваційного ефекту та стратегічних пріоритетів розвитку:

- стратегія оптимізації витрат - характеризується тим, що всі інноваційні розробки, які впроваджуються на підприємстві спрямовано на зниження витрат та підвищення прибутковості підприємства (впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій; оптимізація організаційних структур управління; впровадження автоматизованих систем управління, впровадження новітніх систем обліку та контролю тощо).

- стратегія екологічної безпеки визначає пріоритетним напрямком інноваційної діяльності на підприємстві впровадження інноваційних розробок, спрямованих на підвищення екологічності виробництва, зниження шкідливих викидів в атмосферу, покращення екологічних параметрів продукції тощо;

- стратегія підвищення соціальних стандартів, реалізація якої спрямована на удосконалення умов праці, зниження соціальної напруги в колективі, гуманізацію праці та підвищення рівня доходу працівників;

- стратегія формування конкурентних переваг визначає пріоритетними напрямками інноваційної діяльності підвищення (утримання) конкурентоспроможності продукції на ринку шляхом (розробки або модифікації нової продукції; диференціації до специфічних потреб споживачів; зниження цін на сегменті, що обслуговується, використання нових методів збуту тощо).

4. Залежно від співвідношення інвестиційного та інноваційного потенціалу підприємства [11, с. 111]:

- стратегія інтенсивного розвитку характерна для підприємств з високим рівнем інвестиційно-інноваційного потенціалу, що зумовлює сприятливі перспективи розвитку на інноваційній основі при умові сприятливого впливу зовнішніх факторів;

- стратегія залучення інвестицій (високий рівень інноваційного потенціалу у поєднанні з низьким рівнем інвестиційного потенціалу). Характерна для підприємств, які знаходяться на

стадії зародження та активно здійснюють інноваційну діяльність з метою здобуття конкурентних переваг. Активне інвестування таких підприємств може здійснюватися із зовнішніх джерел за умови підвищення показників інвестиційної привабливості та обґрунтування ринкових перспектив;

- стратегія розвитку інноваційного потенціалу є одним з важливих пріоритетів розвитку для підприємств, які в даний час ефективно функціонують на основі традиційних технологій. Вільні інвестиційні ресурси даних підприємств доцільно спрямовувати на розвиток інноваційної діяльності з метою забезпечення конкурентних переваг у довгостроковій перспективі;

- стратегія уникнення ризиків - характерна для підприємств з низьким рівнем інвестиційно-інноваційного потенціалу. Інвестиційно-інноваційна діяльність доцільна лише за умови вагомих перспектив розвитку бізнесу, при якому очікувані прибутки зможуть переkritи витрати на зміцнення фінансового стану та підвищення рівня інноваційного потенціалу;

- комбінація альтернатив, що може реалізуватися залежно від прогнозних показників розвитку ринку, співвідношення факторів ризику та економічної доцільності підприємницької діяльності в окремих секторах бізнесу.

Висновки. Інвестиційно-інноваційна стратегія є одним із альтернативних варіантів досягнення стратегічних цілей підприємства на основі залучення та спрямування інвестицій в інноваційні напрямки розвитку. В сучасних умовах саме такий шлях дає можливість формувати конкурентні переваги та створити умови для ефектної діяльності в довгостроковій перспективі. Наведена класифікація може виступати основою для визначення інвестиційно-інноваційної стратегії підприємства у відповідності із його цілями, наявними та перспективними можливостями їх реалізації, а також забезпечити співвідношення параметрів інноваційної та інвестиційної стратегій з метою досягнення синергетичного ефекту від їх впровадження.

Список використаних джерел:

1. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент : [підручник] / І. О. Бланк, Н. М. Гуляєва. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. – 398 с.

2. Дребот Н. Інвестиційна стратегія підприємства: засади і особливості її формування в су-

часних умовах / Н. Дребот // Регіональна економіка. – 2000. – № 1. – С. 63-69.

3. Ковтун О.І. Інноваційні стратегії підприємств: теоретико-методологічні засади / О.І.Ковтун // « Економіка України » - 2013.-№ 4

(6170). - 44-56 С.

4. Инновационный менеджмент: концепции, многоуровневая стратегия и механизмы инновационного развития: учеб. пособие для студентов вузов / ред. В. М. Аньшин. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Дело, 2007. – 584 с.

5. Михалев О. В. Инвестиционные стратегии предприятий / О. В. Михалев // ЭКО. – 2004. – № 2. – С. 91-103

6. Мойсеенко І.П. Інвестування: [навч. посібник] / І. П. Мойсеенко — К., 2006. - 490 с.

7. Санто Б. Сила инновационного саморазвития / Б. Санто // Инновации. –2004. – № 2. – С. 5-15.

8. Тридід О.М. Розробка інвестиційної стратегії підприємства як напрям забезпечення його інвестиційної привабливості / О. М. Тридід // Управління проектами та розвиток вироб-

ництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2011. – № 1(37). – С. 92-99.

9. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент: учебник для вузов / Р. А. Фатхутдинов. – 2 -е изд. –М.: ЗАО «Бизнес-школа»; «Интел-Синтез», 2000. – 624 с.

10. Федулова, І. В. Класифікація інноваційних стратегій / І. В. Федулова // Теорії мікро- макро- економіки : збірник наукових праць, Академія муніципального господарства. – 2010. - № 35. – С. 122-130.

11. Хаустова К. М. Методика моделювання інвестиційно-інноваційної стратегії підприємства / К. М. Хаустова // Інноваційна економіка. – 2013. – № 9 (47). – С. 62–70.

12. Череп А.В. Инвестознaвство: [навч. посібник]/А.В. Череп - К.: Кондор, 2006. - 398 с.